

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

(повне найменування вищого навчального закладу)

Факультет історії та філософії

(повне найменування інституту/факультету)

Кафедра філософії

(повна назва кафедри)

Дипломна робота

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

на тему: «Політична філософія Аристотеля та сучасність»
«The political philosophy of Aristotle and the present »

Виконав: студент денної форми навчання
напряму 033 філософія

Орехов Ілля Олександрович

Керівник д.філос.н., проф. Секундант С.Г. _____

Рецензент д.філос.н., проф. Шевцов С.П. _____

Рекомендовано до захисту:

Протокол засідання кафедри

№ ___ від _____ 2020 р.

Завідувач кафедри

(підпис)

Захищено на засіданні ЕК № 5

протокол № ___ від _____ 2020 р.

Оцінка _____ / _____ / _____
(за національною шкалою/шкалою ECTS/ бали)

Голова ЕК

(підпис)

Одеса – 2020

Зміст

Вступ	3
Розділ 1. Еволюція основних уявлень про політичну філософію.	8
1.1 Що таке політична філософія? Співвідношення політики і філософії.	8
1.2 Основні принципи класичної політичної філософії (Платон, Аристотель).	15
1.3 Основні принципи сучасної політичної філософії (Макіавеллі, Гоббс).	24
Розділ 2. Основні ідеї та принципи політичної філософії Аристотеля.	31
2.1 Метафізичні принципи.	31
2.2 Етичні принципи.	34
2.3 Політичні принципи.	39
Глава 3. Інтерпретація принципів політичної філософії Аристотеля сучасними філософами.	50
3.1 Філософія комунітаризма А. Макінтайра.	50
3.2. Філософія традиціоналізму О. Дугіна.	57
Висновок	65
Список літератури	72

Вступ

Актуальність проблеми. На сьогоднішній день поняття «політична філософія» є досить рідким. На філософських факультетах не часто можна прослухати спеціалізований курс з даної дисципліни, не кажучи вже про окремі навчальні напрямки. В рамках політології, під час проходження історії політичних вчень, ще можна почути прізвища філософів, які щось кажуть про політику, але виключно в оглядовому вигляді. Політологами ніяк не рефлексується, чому саме «філософи» міркували над політичними проблемами. В рамках наукового підходу, це здається чистою випадковістю, дитячими розмовами, деякою скороминущою передісторією для формування політичної науки, початок якої датується приблизно в 19 в. Саме це питання, чому політика раніше осмислювалася виключно філософами, є першим питанням напряму «політична філософія».

Вихідним пунктом, з якого починається політична філософія, є твердження про повну залежність політики від філософії. Будь-яка політична ідея має під собою філософське підґрунтя. Політика повністю базується на певному філософському фундаменті, з якого черпає всі свої ідеї. Ми можемо собі уявити філософію без політики, але політику без філософії уявити неможливо. Отже, ми можемо звести будь-яку політичну ідею до філософських принципів, а також з будь-якої філософії вивести деякі політичні висновки. Так, ми можемо назвати кожного філософа потенційним політиком. Це не завжди обов'язково робити, але це можливо. З деякими філософами справа йде легше, тому що їх центральні роботи присвячені політиці, і в житті вони були тісно пов'язані з політикою.

Згадаймо, наприклад, головну роботу Платона «Держава». Це не єдиний його твір, присвячений політиці, але він є найвідомішим і найголовнішим в його філософії. Те, що філософи повинні бути царями, і що тільки вони можуть

вивести людей з печери, наповненою тінями, до істинного світла, є найвідомішим моментом в політичній філософії, її початком. Не варто забувати також про спроби Платона побудови держави за своїм планом, за що його ледь не вбили і заслали в рабство.

Можемо також згадати Аристотеля, з його трактатом «Політика», в якій він полемізує з Платоном, і створює свою політичну філософію. В іншій своїй роботі, «Нікомахова етика», Аристотель також присвячує багато пасажів і міркувань політиці, називаючи її «головною наукою», завдяки якій існують всі інші науки. Так, учень Платона і вчитель Олександра Македонського безпосередньо висловлює ідею залежності людини від політики. Люди були тісно пов'язані політичним виміром, і безпосередньо розумілися через політику. Аристотель називав людину «політичною твариною», і вважав, що людина «поза політикою» є або звіром, або надлюдиною. Людина тісно пов'язаний зі своїм місцем проживання, і розуміється виключно як частину цього місця. «Ціле більше його частини», говорив Аристотель, держава завжди передує людині.

Сучасний погляд на політичну філософію стверджує протилежне. Він відриває людини від його політичного виміру, роблячи його «індивідом», приватною особою, яка вільно формує державу шляхом договору. Чому це сталося, ми спробуємо з'ясувати в рамках даної роботи.

За зразок політичної філософії нами буде взятий Аристотель. З точки зору автора роботи, політичні ідеї Аристотеля є найбільш цілісними, змістовними і життєздатними, в порівнянні з іншими політичними концепціями, особливо в контексті сучасності. Нами буде проаналізовано принципи політичної філософії Аристотеля з точки зору його метафізики, етики, і власне політики, і показана поступова боротьба проти цих принципів політичної філософією модерну. Буде досить проблематично і громіздко аналізувати кожен окрему сучасну політичну теорію (лібералізм, комунізм, фашизм) через призму Аристотеля. Автор роботи

вирішив обмежитися аналізом переходу від традиційної парадигми політичної філософії (Платон, Аристотель) до витоків сучасної політичної філософії (Макіавеллі, Гоббс). В рамках даної роботи немає необхідності більш ретельного аналізу кожної окремої політичної теорії сучасності, так як по ходу роботи ми переконуємося, що їх усіх об'єднує загальні принципи, засновані на повній відмові від Платона та Аристотеля. Деякі елементи сучасної політичної філософії будуть розглянуті нами через критику сучасними філософами, які намагаються реабілітувати Аристотеля через подолання сучасних проблем і побудови нової політичної філософії.

Мета дослідження - проаналізувати основні принципи політичної філософії Аристотеля і дати оцінку їх інтерпретації та розвитку сучасними політичними філософами, які належать до протилежних таборів. Для досягнення цілей були поставлені наступні завдання:

1. Проаналізувати основні ідеї класичної і сучасної політичної філософії.
2. Проаналізувати і дати оцінку метафізичним, етичним і політичним принципам філософії Аристотеля.
3. Проаналізувати і дати оцінку сучасним тлумаченням політичної філософії Аристотеля сучасними політичними філософами, які належать до протилежних таборів.

Об'єкт дослідження – класична та сучасна політична філософія;

Предмет дослідження – інтерпретація політичної філософії Аристотеля в творах сучасних політичних філософів, які належать до протилежних таборів .

Методи, використані в даній дослідницькій роботі: проблемний аналіз, який використовується для встановлення кола проблем, які ставили і намагалися вирішити Платон і Аристотель, розробляючи своє вчення; порівняльний аналіз, який використовується для виявлення філософських і методологічних основ класичної та сучасної політичної філософії; біографічний метод, який

використовується при аналізі теоретичних джерел, метафізичний аналіз, найважливіший метод нашого дослідження, завдяки якому ми аналізуємо перші принципи філософських та політичних вчень; аксіологічний аналіз, за допомоги якого здійснюється оцінка класичних та сучасних концепцій політичної філософії.

Ступень дослідження теми. У даній роботі досліджуються принципи та ідеї політичної філософії Аристотеля, і проводиться аналіз їх інтерпретації та використання сучасними політичними філософами. На сьогоднішній день напрямок політичної філософії розвивається не найактивнішим чином. Проте, є ряд авторитетних робіт, на які ми можемо спиратися в нашому дослідженні.

У дослідженні проблематики політичної філософії ми спираємося, в першу чергу, на дослідження американського філософа Л. Штрауса, який зарекомендував себе як родоначальник політичної філософії як самостійної дисципліни. Найвідомішими його роботами, якими ми користуємося в нашому дослідженні, є: «Що таке політична філософія?», «Щодо класичної політичної філософії», «Три хвили сучасності», «Вступ до історії політичної філософії». Дані роботи є ряд есе та статей, виданих в збірнику «Введення в політичну філософію». Також ми використовуємо його працю з історії політичної філософії, написану у співавторстві з Джозефом Кропс - «History of political philosophy». Другим за важливістю філософом, на якого ми спираємося в нашому дослідженні, є філософ Олександр Дугін. Головними роботами, присвяченими його поглядам на політичну філософію, є «Politica Aeterna. Політичний платонізм і «Чорна Просвіта», «Ноомахія. Три логосу», «Четвертий Шлях. Введення у Четверту Політичну Теорію». Також важливою роботою по введенню в політичну філософію є робота французького дослідника Філіпа Бенетона «Введення в політичну науку». Дані мислителі виділяють власні підходи до вивчення проблематики політичної філософії. На підставі їх робіт, ми робимо узагальнюючий висновок щодо суті та завдань політичної філософії.

Інтерпретуючи підходи до класичної і сучасної політичної філософії, ми звертаємося безпосередньо до робіт Платона, аналізуючи його діалоги «Держава», «Тімей» і «Федр». Більшою мірою ми звертаємося до робіт Аристотеля, що є головним предметом дослідження, аналізуючи його трактати «Метафізика», «Про душу», «Нікомахова етика» і «Політика». Для прояснення деяких моментів вчення Аристотеля, ми спираємося на роботу А. Лосева «Аристотель. У пошуках сенсу», а також на ряд статей, присвячених конкретному аналізу розділів його філософії. Аналізуючи етап становлення сучасної політичної філософії, ми спираємося на роботу Макіавеллі «Государ», а також на «Левіафан» Гоббса.

При аналізі сучасних політичних філософів, які інтерпретують принципи політичної філософії Аристотеля, в першу чергу ми спираємося на американського філософа А. Макінтайра і його роботу «Після чесноти», а також на ряд вітчизняних філософів, які розбирали напрямок комунітаризма, в першу чергу на Т. Дмитрієва та його ґрунтовну статтю по творчості А. Макінтайру - «Аласдер Макінтайр: мораль після чесноти». Також ми знову звертаємося до аналізу філософії А. Дугіна, інтерпретуючи його останню роботу «Politica Aeterna. Політичний платонізм і «Чорне Просвіта», оцінюючи його інтерпретацію політичної філософії Аристотеля в рамках четвертої політичної теорії.

Висновки

Метою даного дослідження був аналіз основних принципів політичної філософії Аристотеля і оцінка їх інтерпретації та розвитку сучасними політичними філософами. У першому розділі ми проаналізували основні ідеї і принципи політичної філософії. Ми дали комплексне визначення політичної філософії, розглянувши різні точки зору на використання і термінологію. При визначенні сутності політичної філософії, ми спиралися на роботи Л. Штрауса і О. Дугіна. На підставі аналізу цих робіт було виявлено їх сутнісний зв'язок на розуміння природи політичної філософії, її самостійного напрямку і відриву від політичної науки. Визначивши характер політичної філософії, ми виділили її основні принципи, виділивши тотожність політичної філософії з класичним періодом філософії. Наше визначення звучить наступним чином: політична філософія - це розділ філософії, який займається аналізом і інтерпретацією ідей і принципів політики з точки зору філософії, а також аналіз та інтерпретація самої філософії з точки зору її політичного виміру. Основними принципами політичної філософії є: 1) тотожність філософії і політики; 2) практична спрямованість; 3) сутнісний зв'язок з класичною філософією (античної та середньовічної).

Визначившись з нашим розумінням сутності політичної філософії, і прокоментувавши її основні принципи та ідеї, ми перейшли розбору її історичних етапів: класичного і сучасного. Історія класичної політичної філософії починається з античної філософії і, концептуально, закінчується з середньовіччям. Існує кілька точок зору з приводу зародження політичної філософії. Згідно Л. Штрауса, політична філософія з'явилася в Афінах, і першим політичним філософом був Сократ. З одного боку, О. Дугін дотримується аналогічної думки, однак його принцип «імпліцитної політичної філософії», яка

потенційно міститься в роботах філософів, які безпосередньо не говорять про політику, істотно розширює список політичних філософів, не обмежуючись Афінами і Сократом. Головною фігурою політичної філософії є сам політичний філософ. Він якісно відрізняється від сучасного професора тим, що не веде мовлення зі своєї кафедри, а знаходиться безпосередньо всередині політичного процесу, що ми бачимо в образі «площі». Політичний філософ ні роздвоюється на «знавця своєї справи, політичного вченого», з одного боку, і на приватну особу, з іншого, так як філософія розвивається паралельно з філософським життям. Політичний філософ завжди повинен починати свої міркування з досвіду повсякденного життя. Якщо філософ відштовхується від повсякденних життєвих категорій, то він з необхідністю виходить з відмінності хорошого і поганого, він не може бути холодним спостерігачем. Звідси видно, що політична філософія прагне до блага. Знання, чеснота, гарне політичний устрій - ті відмінні риси класичної політичної філософії, які характеризують її через прагнення до блага.

Головним філософом класичного періоду вважається Платон. Виходячи з нашого принципу політичної філософії, «всі діалоги Платона відсилають більш-менш прямо до політики, хоча тільки три з них вказують своїми заголовками на те, що вони присвячені політичній філософії: «Держава», «Політик» і «Закони». Політичне вчення Платона явлене нам головним чином через ці три роботи». Ми сконцентрували наш аналіз на діалозі «Держава», приділивши увагу вчення про ідеальну державу, як ідеї держави, що володіє істинним буттям, а також на міфі про печеру, що розкриває суть філософа і його справжні цілі і покликання як політичного філософа. Проаналізувавши «Державу», ми також звернулися до його діалогу «Тімей» і для кращого розуміння тієї онтології, на яку спирається класична філософія в інтерпретації О. Дугіна. Також ми проаналізували діалог «Федр», проаналізувавши вчення Платона про якості людської душі, відповідних кожному стану його ідеальної держави.

Вслід за Платоном ми коротко проаналізували політичну філософію Аристотеля, яка виходить з платонівської філософії, але становить свій особливий вектор розвитку політичної філософії класичного періоду. На підставі проведеного аналізу основних ідей і напрямів класичної філософії, ми виділили такі принципи класичної політичної філософії: 1) опора на метафізику (платонізм, аристотелізм, християнство); 2) сакральність (світ ідей, першодвигач, небесний Єрусалим); 3) вертикальна ієрархія зверху вниз (ідеальний образ передує реально існуючого); 4) близькість політичної філософії самої політичного життя (практична філософія, найважливіше вираження філософії в політиці); 5) чітка диференціація суспільства (тришарова структура суспільства - філософи-царі, правоохоронці, ремісники) Платона, або (монарх, аристократія, ремісники) у Аристотеля, або (священики, аристократи, і прості люди) в середньовіччі.

Виділивши і прокоментувавши основні принципи і підходи до класичної політичної філософії, ми перейшли до розгляду сучасної політичної філософії. Важливо відзначити, що ми сконцентрували свій аналіз не на всіх проявах сучасної філософії, представленої в різних напрямках, але виключно на аналізі тих принципів, які є загальними для всіх можливих напрямків сучасної політичної філософії. Так само філософи, вчення яких ми інтерпретували в даному розділі, відносяться лише до фази переходу від класичної політичної філософії до сучасного періоду. Сучасна політична філософія починає з'являтися в епоху відродження і новий час. Її основною програмою стає боротьба з класичною політичною філософією. В першу чергу, це виразилося в декількох тенденціях: активний розвиток природознавства і перемозі номіналізму. Прокоментувавши основні досягнення номіналізму і ту роль, яку він відіграв у становленні природознавства і сучасної політичної філософії, ми перейшли до аналізу філософії Макіавеллі. У своїй роботі «Государ», італійський філософ десакралізував політику, відірвавши її від філософії і

метафізики, і зробивши самотійною дисципліною, яка існує за власними правилами. Головною метою політики стає захоплення і утримання влади, які можуть бути досягнуті будь-якими засобами. Зниження стандартів політики є першими принципом сучасної інтерпретації політики. Далі, ми перейшли до аналізу «Левіафана» Гоббса, що є ключовою роботою для розуміння сучасної політичної філософії. Людська природа розуміється як повністю зіпсована і гріховна, що пов'язана з секуляризованим впливом протестантизму, а природним станом людини стає боротьба всіх проти всіх. Людина розуміється як розумний егоїст, і щоб припинити цю війну і якось зменшити свої чуттєві потяги, він підписує суспільний договір з державою, віддаючи йому право на насильство. Тим самим, Гоббс доводить побудову держави знизу-вгору, що було немислимо в класичній парадигмі, де держава розумілася первинні індивіда, і природним станом вважалось саме громадянський стан. Також ми проаналізували вплив протестантизму на становлення сучасної класичної філософії, зокрема, показавши цей вплив на Гоббса. На підставі проаналізованого розділу, ми визначили принципи сучасної класичної філософії: 1) секуляризація; 2) розуміння людини як індивіда, наділений лише прагненням до задоволення чуттєвих потреб; 3) виділення політики в самотійну науку; 4) опора на природознавство; 5) прагнення до демократизації, побудова суспільства знизу-вгору. Таким чином, ми розглянули витoki зародження сучасної політичної філософії, основні ідеї, які вплинули на її зародження, і проінтерпретувати ідеї основних філософів, які вчинили цей перехід від класики до модерну.

Наступний розділ роботи був присвячений інтерпретації принципів політичної філософії Аристотеля. У цьому розділі ми сконцентрували свою увагу на аналізі метафізичних, етичних і політичних принципів його філософії. Політична філософія Аристотеля являє собою складний комплекс ідей і принципів, які зачіпають метафізичну, антропологічну, етичну і політичну проблематику.

Виходячи з метафізичних передумов, все суще є єдність форми і матерії. Матерія, будучи потенційно сущим, прагне до своєї реалізації в формі як актуально сущим. Це рух від потенційно сущого до актуально сущого здійснюється в принципі ентелехії, завершеному актуальному сущому, де суще досягає своєї повної реалізації. Таким чином, Аристотель за допомогою метафізики виводить вчення про душу, де істинно людська душа пояснюється наявністю в ній розумної частини. Звідси і людина розуміється через прагнення до реалізації власної природи через наближення до своєї розумної частини, вираженої в занятті філософією. Це одна частина повноцінного буття людини, інша ж виходить із його політики, де людина розуміється як політична тварина. Ентелехією людини, його завершеним актуальним буттям є його повноцінне філософське і громадянське життя, відповідна чесноти. Виходячи з етичних принципів, Аристотель вказує на те, що природним прагненням людини є щастя, що є найвищим благом. Досягнення щастя проявляється шляхом повної реалізації людини як живої істоти, що прагне до розумної і моральної життя в державі. Поділяючи людський стан на дві частини, одна з яких є потенційною, початковою, а друга - актуальною, повною, дійсно справжньою, Аристотель вводить поняття «чесноти», розуміючи під нею здатність чинити найкращим чином у всьому, що стосується задоволень і страждань, і тут ж вводить протилежність чесноти - порочність. Для того, щоб людина могла досягти свого дійсного буття, він повинен прагнути до доброчесного життя. Доброчесність визначається за допомогою принципу «золотої середини», як середнє почуття між недостатністю і надмірністю. Наприклад, чеснота щедрості розуміється як середнє між марнотратством і скнарністю, а мужність - як середнє між безглуздям і боягузтвом. На фундаменті своєї етики Аристотель вибудовує вчення про державу.

Аристотель визначає державу як самодостатнє поняття, головною метою якого стає досягнення загального блага - щастя всіх його членів. У державі,

згідно з телеологічного принципу, є своя мета і місія - виховання в своїх громадянах моральних ідеалів, згідних своїм державним типам. Аристотель виділяє три хороших державних типу, яким повинні відповідати моральні ідеали громадян - 1) монархічне правління, що має на увазі загальну користь, ми зазвичай називаємо царською владою; 2) влада небагатьох, але більш ніж одного - аристократією (або тому, що правлять кращі, або тому, що мається на увазі вище благо держави і тих, хто в нього входить); 3) політія - коли заради загальної користі править більшість. Ці типи є формами держав, в яких вони повинні прагнути, для виконання власної природи. Будь-яке відхилення в формі тиранії, олігархії і демократії, є негідними і помилковими формами держави.

Таким чином, ми розібрали основні принципи та ідеї політичної філософії Аристотеля, в тій формі, як вони викладені самим Аристотелем. Для цього ми спиралися на метафізичний аналіз, який використовував сам Аристотель, виявляючи та аналізуючи першопричини.

Третій розділ роботи був присвячений аналізу інтерпретацій принципів і ідей політичної філософії Аристотеля сучасними мислителями. На базі проведеного аналізу декількох деяких сучасних політичних філософів, що відносяться до різних філософських традицій, ми можемо зробити висновок, щодо актуальності використання політичної філософії Аристотеля в контексті сучасності. У першому розділі ми проаналізували вчення аналітичного філософа А. Макінтайр. В рамках комунітаристських філософії, він робить упор на етичні аспекти політичної філософії Аристотеля. Критикуючи сучасний стан моральної філософії, а також в результаті цього неспроможність будь-яких політичних дискусій, А. Макінтайр пропонує відроджувати етику чесноти Аристотеля. Він відтворює етичне вчення Аристотеля, інтерпретуючи його через вчення про практику, вкоріненості в традиції і нарративного характеру людського життя. Головним завданням цієї інтерпретації А. Макінтайр бачить в реконструкції етики чесноти поза метафізичного погляду на людину. Можна

сказати, що філософу вдається така інтерпретація, проте він приходиться до висновку про неспроможність і неможливість використання етики чесноти в сучасному ліберальному суспільстві. Ми побачили якісне прочитання А. Макінтайром принципу «свободи громадян», на яку натякав Аристотель у своїй політиці. Держава має виховувати своїх громадян як моральних суб'єктів, але воно не може робити це насильним шляхом, та шляхом втручання у приватне життя. Ми бачили дуже багато прикладів в історії, коли тоталітарна держава намагалася зробити своїх громадян моральними, згідно їх поняття Блага, але це привело до катастрофи. Через це А. Макінтайр і не надає якоїсь політичної програми щодо втручання «етики чесноти» у маси. Підхід до морального життя через етику чесноти повинен початися з кожного з нас, і якщо нам це вдасться, етика чесноти знову стане головним моральним орієнтиром, як це було раніше. Його інтерпретація має під собою величезний потенціал для подальшого розвитку, і є однією з найоригінальніших інтерпретацій філософії Аристотеля в аналітичній традиції.

Далі, ми проаналізували політичну філософію сучасного російського філософа О. Дугіна. Він розробляє «четверту політичну теорію», вбачаючи в ній здатність до подолання стану Модерну і постмодерну. Запозичуючи принципи з філософії Платона і Аристотеля, він вибудовує політичну онтологію, представлену фігурами Отця - Платона, Сина - Аристотеля, і Матері - матеріалістичної філософії. Звідси він, послідовно вивчаючи історію політичної філософії, простежує сходження політичної філософії зі світу ідей до світу матерії. Спираючись на релігійні категорії і міфи, він пропонує своє вчення як шлях до відновлення і відтворення політичної філософії Платона і Аристотеля.

О. Дугін акцентує увагу на аргументах Аристотеля, які виходять з впливу Платона. Він не віддає увагу на вчення про політію, на «свободу громадян». Ми можемо назвати політичну філософію Платона, як і політичну філософію Дугіна як «тоталітарну». Інтерпретація О. Дугіним Аристотеля є однобокою та

неповною. Зробивши свою схему класичної політичної філософії, він «підганяє» філософію Аристотеля до своєї потреби. Тем не менш, він виділяє деякі моменти з його політичної філософії, які дійсно належать Аристотелю, та можуть бути акцентовані у сучасності. Це стосується, по-перше, метафізичних принципів, серед яких О. Дугін використовує телеології, вчення форми та матерії, та принцип ентелехії. По-друге, він використовує та аналізує етичні принципи, серед яких акцентує увагу на філософському та героїчному житті, але там, де мова йде про середнє життя громадянина, він оставляє поза своєю увагою. Теж саме стосується і політичних принципів, де він ігнорує вчення про «політію» як правління більшості громадян. Отже, О. Дугін навмисно скриває ті аргументи Аристотеля, які натякають на принципи сучасної демократії. Аристотель є більш «ліберальним» філософом, ніж Платон, тому О. Дугін відшукає у Аристотеля саме ті аргументи, де в нього проявляються «тоталітарні нотки» Платона.

З філософської точки зору, така інтерпретація О. Дугіна концепції класичної політичної філософії, є дуже цікавою, але що стосується саме політичної філософії Аристотеля, то вона є фрагментованою та недостатньою. Але ми не можемо казати про повну фальсифікованість його аналізу, тому що деякі принципи, на які він звертає увагу, все ж належать саме Аристотелю. Важко зробити однозначну оцінку щодо адекватної інтерпретації політичної філософії О. Дугіним. Тем не менш, в ній можливо знайти багато вірних оцінок стану класичної і сучасної політичної філософії.

Зараз, проаналізувавши основні положення нашого дослідження, ми можемо виділити основні принципи політичної філософії Аристотеля, які є найбільш актуальними для сучасності. На нашу думку, політична філософія Аристотеля є найбільш глибокою та актуальною через те, що вона, засновуючись на принципах класичної філософії, в першу чергу на класичній метафізиці, намагається віднайти шляхи задля досягнення «найбільш правильної» державі у

світі феноменів. Вона не дає однозначну відповідь щодо політики, вона дає лише шлях, по якому потрібно йти, щоб досягнути найбільшого Блага. Цей шлях базується на великому онтологічному фундаменті, представленому метафізикою, антропологією та етикою. Ці принципи мають онтологічний та вічний характер, який є образом та нормою для людини та суспільства, які живуть у чуттєвому світі. Аристотель будує свою політичну філософію, виходячи з питання, як можна прожити правильне життя, і реалізувати свою істинну природу, яка має вічний вимір, живучі у мінливому чуттєвому світі. Тому через свою метафізику, він показує шляхи та напрямки, які можуть привести нас до правильного життя, проявляючись в різних впорядкованих формах держави і суспільства. Ці шляхи виходять з метафізики, де важливими принципами є вчення про 4 причини, форму і матерію та принцип ентелехії. Далі, необхідно спиратися на розуміння людини не як вже повністю сформованій, а тій, яка ще має стати людиною, яка повинна намагатися проявити свою природу. Етика і політика – це спосіб досягнення своєї природи. Ми бачимо декілька варіантів використання принципів Аристотеля сучасними філософами. З одного боку А. Макінтайр – спирається на етику та політику, але відкидає метафізику. З іншого – О. Дугін, який спирається на метафізику, але навмисно фрагментує аристотелівську етику та політику.

Отже, саме ці принципи політичної філософії Аристотеля можуть бути використані в розумінні сучасного світу, та подолати кризи дегуманізації та політичного хаосу, в якому знаходиться сучасна політична філософія.

Список літератури

1. Августин Блаженный. Творения: В 4 т. Т.3: О Граде Божиим. Книги I-XIII. - СПб.: Алетейя, 1998. - 595 с.
2. Алексеева Т.А. Методологические вопросы политической философии // Полития. – №3. – 2004. – С. 130 – 169.
3. Алексеева Т.А. Познание и сущность политического // Полития. – №1. – 2005. – С. 144 – 170.
4. Алексеева Т.А. Что такое политическая философия? Статья вторая // Полития. – №1. – 2004. – С. 149 – 169.
5. Алексеева Т.А. Что такое политическая философия? Статья первая // Полития. – №3. – 2003. – С. 119 – 157.
6. Аристотель. Собрание сочинений в 4 т. – Т.1. – М.: Мысль, 1976. – 550 с.
7. Аристотель. Собрание сочинений в 4 т. – Т.4. – М.: Мысль, 1983. – 830 с.
8. Бакланова О. А. Коммунитаризм как философское основание современной теории коллективизма // Научная мысль Кавказа. - № 2, - 2011, с. 23 – 27.
9. Беляева О. М. Полития как наилучшая форма правления, по Аристотелю // Вестник Пермского университета. - № 1, - 2013, с. 15 – 20.
10. Бенетон Ф. Введение в политическую науку. – М.: Издательство «Весь мир», 2002. – 368 с.
11. Бенуа Ален де. Против либерализма. К Четвертой политической теории. - СПб.: Амфора, 2009. — 480 с.
12. Бердяев Н.А. Философия неравенства. — М.: Институт русской цивилизации, 2012. — 624 с.
13. Бэкон Ф. - Новый Органон. - Л.: ОГИЗ - СОЦЭКГИЗ, 1935. - 384 с.
14. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму. — К.: Основи, 1994. — 261 с.

15. Гоббс Т. Левиафан или материя, форма и власть государства церковного и гражданского. – М.: Соцэкгиз, 1936. - 503 с.
16. Дмитриев Т. А. Аласдер Макинтайр: мораль после добродетели // История философии. - № 12, - 2005. С. 90 – 121.
17. Дугин А. Г. *Politica Aeterna*. Политический платонизм и «Черное Просвещение». — М.: Академический проект, 2020. — 563 с.
18. Дугин А. Г. Ноомахия. Три Логоса. - М.: Академический проект, 2014. – 447 с.
19. Дугин А. Г. Четвертый Путь. Введение в Четвертую Политическую Теорию. - М.: Академический проект, 2014. – 688 с.
20. Коплстон Ф. - История философии. Средние века. - М.: ЗАО Центрполиграф, 2003. - 494 с.
21. Корнев С. В. Учение Платона о возникновении мира // Философия и культура. - № 1, - 2012, с. 6 – 22.
22. Куренной В. А. Этика добродетели: предисловие к публикации // Логос. - № 1, - 2008. С. 59 – 69.
23. Лосев А. Тахо- Годи А. Аристотель: в поисках смысла. – М.: Молодая гвардия, 2014. – 296 с.
24. Макиавелли Н. Государь. Рассуждения о первой декаде Тита Ливия. - Ростов н/Д., Мысль, 1998. -136 с.
25. Макинтайр А. После добродетели: Исследования теории морали. — М.: Академический Проект, 2000. —384 с.
26. Молчанов А. В. Коммунитаризм как альтернатива классическим идеологиям // Pro Nunc. Современные политические процессы. - № 1, - 2017, с. 51 - 57.
27. Никоненко С. В. Почему Александр отошёл от Аристотеля? (критический анализ историографии) // Метаморфозы истории. - № 8, - 2016, с. 9-24.

28. Петрова Н. И. Метафизика Аристотеля // Проблемы науки. - № 2, - 2020, с. 54-64.
29. Пионткевич Л. Ю. Добродетель в контексте учения Аристотеля о справедливости // Известия Саратовского университета. Серия: философия. Вып. 14, - 2014, с. 47 - 51.
30. Платон. Сочинения в 3 т.: Т. 2. – М.: Мысль, 1968. – 625 с.
31. Платон. Сочинения в 3 т.: Т. 3. Часть 2. – М.: Мысль, 1969. – 731 с.
32. Попова Л. О. Понимание души в учении Платона и Аристотеля // Аналитика культурологии. - № 17, - 2010, с. 44 - 47.
33. Санжеников А.А. Метафизика Аристотеля как основа его этики // Этическая мысль. № 1, - 2018, с. 66-77.
34. Старостин А. М. Философия политики: статус направления, решаемые задачи, перспективы исследований // Государственное и муниципальное управление. Ученые записки. - № 4, - 2014, с. 148-158.
35. Тарасов П. Г. Теологические основания античной философии // НОМОТНЕТКА: Философия. Социология. Право. - № 22, - 2012, с. 16-27.
36. Шилкина И. С. Учение о душе в рамках философско-психологических воззрений Аристотеля // Вестник Костромского государственного университета. Серия: Педагогика. Психология. Социокинетика - № 20, - 2014, с. 61-64.
37. Штраус Л. Введение в политическую философию. – М.: Логос, 2000. – 364 с.
38. Штраус Л. Естественное право и история. – М.: Водолей Publishers, 2007. – 312 с.
39. Штраус Л. Преследование и искусство письма // Социологическое обозрение. – Т. 11. – №3. – 2012. – С. 12 – 25.
40. Harvey Mansfield. A Student's Guide to Political Philosophy. – Intercollegiate Studies Institute, 2014.

41. Leo Strauss., Joseph Cropsey. *History of Political Philosophy*. – Chicago: The university of Chicago press, 1987.
42. Steven B. Smith. *The Cambridge companion to Leo Strauss*. – Cambridge University Press, 2009.